Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова

Кафедра хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії
Кафедра ортопедичної стоматології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
В. о. проректора ЗВО
з наукової роботи
Валентина ЧОРНА
«31» серпня 2026 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

ВК 5.5 Клінічна гнатологія та дисфункції скронево-нижньощелепного суглоба

підготовки доктора філософії

на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти

галузі знань **I Охорона здоров'я та соціальне забезпечення**

(шифр і назва галузі знань)

спеціальності **I1 Стоматологія**

(шифр і назва спеціальності)

2026 рік

Робоча програма з дисципліни «Клінічна гнатологія та дисфункції скронево-нижньощелепного суглоба» підготовки фахівців третього освітньо-наукового рівня вищої освіти
«26» серпня 2026 року, 18 с.

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:
Сергій ШУВАЛОВ, завідувач кафедри хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії, професор, д.мед.н.
Богдан КОМНАЦЬКИЙ, доцент кафедри ортопедичної стоматології, к.мед.н.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії
Робоча програма затверджена на засіданні кафедри ортопедичної стоматології
Протокол від "26" серпня 2026 року № 1

Завідувач кафедри хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії

Доктор медичних наук, професор _____ Сергій ШУВАЛОВ
(науковий ступінь, вчене звання) (підпис)
"26" серпня 2026 року

Схвалено методичною радою стоматологічних дисциплін Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова за напрямом підготовки третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти у галузі знань І «Охорона здоров'я та соціальне забезпечення» «27» серпня 2026 року Протокол №1

Протокол від «27» серпня 2026 року Протокол № 1

«27» серпня 2026 року

Голова _____ професор Сергій ШУВАЛОВ

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни "Клінічна гнатологія та дисфункції скронево-нижньощелепного суглоба" складена відповідно до освітньо-наукової програми (ОНП) Стоматологія 2026 р., третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова, Стандарту вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня спеціальності 221 Стоматологія, введеного в дію наказом Міністерства освіти і науки України № 1023 від 15.11.2022 р. та Положення про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім. М. І. Пирогова.

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Програма дисципліни «Клінічна гнатологія та дисфункції скронево-нижньощелепного суглоба» складена відповідно до законодавства України у сфері вищої освіти, вимог Європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС), навчального плану підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю І1 «Стоматологія» галузі знань І «Охорона здоров'я та соціальне забезпечення» у ВНМУ ім. М.І. Пирогова, Закону України «Про вищу освіту» (2014), а також Стандарту вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня за спеціальністю 221 «Стоматологія» галузі знань 22 «Охорона здоров'я», затвердженого наказом МОН України від 15 листопада 2022 року № 1023.

Дисципліна є вибірковим компонентом освітньо-наукової програми циклу професійної підготовки здобувачів ступеня доктора філософії. Вона розрахована на 3 кредити ЄКТС (90 годин) і вивчається протягом одного семестру на третьому році навчання.

Основний фокус програми – клінічна гнатологія як міждисциплінарний напрям стоматології, що поєднує вивчення оклюзійних взаємовідношень, функції жувальних м'язів і скронево-нижньощелепних суглобів, оцінювання больового синдрому та функціональних обмежень, а також сучасні підходи до профілактики, діагностики й лікування скронево-нижньощелепних розладів. Опанування дисципліни сприятиме поглибленню професійних знань і формуванню дослідницьких компетентностей, необхідних для професійної та дослідницько-інноваційної діяльності.

Предметний напрям програми охоплює анатомо-функціональні основи зубощелепної системи, сучасну класифікацію та діагностику скронево-нижньощелепних розладів, клінічні й цифрові методи обстеження, принципи консервативного та міждисциплінарного лікування. Особлива увага приділяється доказовим діагностичним критеріям, диференційній діагностиці орофаціального болю, інструментальним і цифровим методам обстеження, міждисциплінарному плануванню лікування та оцінюванню його результатів. Програма спрямована також на розвиток здатності здобувачів критично аналізувати сучасні наукові дані, оцінювати ефективність і обґрунтованість клінічних підходів, планувати та виконувати оригінальні наукові дослідження, отримувати науково обґрунтовані результати й упроваджувати їх у стоматологічну практику. Важливим складником є формування компетентностей, необхідних для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у професійній та/або дослідницько-інноваційній діяльності, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності й проведення досліджень, результати яких мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення (Закон України «Про вищу освіту», 2014).

Робоча програма складена на основі:

освітньо-наукової програми «Стоматологія» (2026) підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти галузі знань І Охорона здоров'я та соціальне забезпечення, спеціальності І1 Стоматологія у Вінницькому національному медичному університеті ім. М. І. Пирогова;

навчального плану спеціальності І1 «Стоматологія» на 2026-2029 навчальний рік;

Положення про організацію освітнього процесу у Вінницькому національному медичному університеті ім. М. І. Пирогова.

1. Опис навчальної дисципліни

Програма дисципліни «Клінічна гнатологія та дисфункції скронево-нижньощелепного суглоба» складена відповідно до порядку підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти у вищих медичних навчальних закладах освіти України відповідно до вимог кредитно-трансферної системи організації навчального процесу ECTS, заснованої на поєднанні технологій навчання за розділами та залікових кредитів оцінки – одиниць виміру навчального навантаження здобувача освіти необхідного для засвоєння дисципліни або її розділу.

Видами навчальних занять згідно з навчальним планом є: а) лекції, б) практичні заняття, в) самостійна робота.

Поточна навчальна діяльність аспірантів контролюється на практичних заняттях у відповідності з конкретними цілями. Рівень підготовки аспірантів визначається на підставі результатів тестування, письмової або усної відповіді на контрольні питання, розв'язуванні ситуаційних задач їх трактуванні та оцінці їх результатів, контролю практичних навичок.

Підсумковий контроль засвоєння дисципліни здійснюється після її завершення у формі заліку згідно з навчальним планом для спеціальності І1 «Стоматологія».

Освітньо-науковий рівень вищої освіти передбачає здобуття особою теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем стоматології, застосування методології наукової та педагогічно-організаційної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення (Закон України "Про вищу освіту", 2014; Стандарт вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня галузі знань 22 Охорона здоров'я спеціальності 221 Стоматологія, (2022)).

Аспіранту винесені питання на формування понять, принципів, концепцій, що стосуються органів і тканин щелепно-лицевої ділянки людини та його впливу на організм людини, їх використання для пояснення фактів та прогнозування результатів наукових досліджень у сфері стоматології.

Статус навчальної дисципліни: вибіркова, цикл професійної підготовки.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є профілактика, діагностика та лікування патологічних станів у стоматології.

Міждисциплінарні зв'язки: відповідно до навчального плану, вивчення навчальної дисципліни «Клінічна гнатологія та дисфункції скронево-нижньощелепного суглоба» ґрунтується на знаннях і практичних навичках, здобутих на другому (магістерському) рівні вищої освіти за спеціальністю «Стоматологія», та інтегрується з обов'язковими освітніми компонентами освітньо-наукової програми третього рівня вищої освіти. Зокрема, міждисциплінарний зв'язок реалізується з ОК9 «Сучасна стоматологія: інтегрований курс», що забезпечує клінічну основу для поглибленого вивчення функціональних порушень зубощелепної системи; ОК11 «Клінічна (лабораторна) практика за спеціальністю», що сприяє інтеграції теоретичних знань із клінічною та дослідницькою діяльністю; ОК6 «Методологія наукових досліджень та основи написання наукових проєктів» і ОК7 «Медична статистика. Належна статистична практика», які формують методологічне підґрунтя для планування, проведення та аналізу наукових досліджень у галузі гнатології. Дисципліна має міждисциплінарні зв'язки з освітніми компонентами професійного спрямування: «Хірургічна стоматологія», «Ортопедична стоматологія», «Терапевтична стоматологія», «Ортодонтія» та «Стоматологія дитячого віку», що дають змогу розглядати функціональні порушення зубощелепної системи з позицій різних стоматологічних спеціальностей і застосовувати комплексні діагностичні, профілактичні та лікувальні підходи. Зв'язок із дисципліною «Цифрові технології в стоматології» забезпечує поглиблення знань щодо використання сучасних цифрових та інформаційних технологій у функціональній діагностиці й плануванні стоматологічного лікування. Отримані знання та компетентності можуть бути використані під час виконання дисертаційного дослідження, інтерпретації клінічних і наукових результатів та впровадження доказових підходів у стоматологічну практику.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни:

2.1. **Метою** викладання навчальної дисципліни "Клінічна гнатологія та дисфункції скронево-нижньощелепного суглоба" є здобуття аспірантами знань, навичок та вмінь у сфері захворювань щелепно-лицевої ділянки, достатніх для виконання оригінального наукового дослідження, отримання нових фактів та їх впровадження у практичну медицину та інші сфери життя.

2.2. **Основними завданнями** вивчення дисципліни "Клінічна гнатологія та дисфункції скронево-нижньощелепного суглоба" є формування системи знань, професійних умінь і навичок, необхідних для розв'язання значущих проблем у сфері професійної діяльності, науки та/або інновацій.

2.3. **Компетентності та результати навчання,** формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання освітньо-наукової програми "Стоматологія" галузі знань І Охорона здоров'я та соціальне забезпечення, спеціальності І1 Стоматологія.
Згідно з вимогами ОНП третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності І1 Стоматологія дисципліна "Клінічна гнатологія та дисфункції скронево-нижньощелепного суглоба" забезпечує набуття аспірантами наступних програмних компетентностей:

Інтегральна компетентність (ІК): Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми стоматології і дотичні міждисциплінарні проблеми, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Загальні компетентності (ЗК):
ЗК02. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
ЗК03. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
ЗК06. Здатність аналізувати інформацію та приймати обґрунтовані професійні рішення.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК):
СК05. Здатність генерувати нові ідеї щодо розвитку теорії та практики стоматології, виявляти проблеми, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру в галузі охорони здоров'я, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень в стоматології.
СК06. Здатність застосовувати сучасні цифрові технології, бази даних та інші електронні ресурси, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій та навчальній діяльності.
СК07. Здатність критично аналізувати, оцінювати і синтезувати нові та комплексні ідеї у сфері стоматології та з дотичних міждисциплінарних питань.
СК10. Здатність до впровадження нових знань (наукових даних) в науку, освіту та інші сектори суспільства.

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Інтегративні кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна:
"Сучасна стоматологія: інтегрований курс" як навчальна дисципліна закладає фундамент для формування в подальшому інтегративних кінцевих програмних результатів навчання згідно з освітньо-науковою програмою третього (освітньо-наукового) рівня "Стоматологія" галузі знань І Охорона здоров'я та соціальне забезпечення спеціальності І1 Стоматологія, а саме:
РН01. Мати концептуальні та методологічні знання зі стоматології та на межі предметних областей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень з відповідного напряму, отримання нових знань та/або здійснення інновацій.

РН04. Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, експериментальних досліджень, статистичного аналізу даних, наявні літературні дані.
РН05. Застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення та аналізу медико-біологічної інформації, зокрема, статистичні методи аналізу даних великого обсягу та/або складної структури, спеціалізовані бази даних та інформаційні системи.
РН06. Застосовувати загальні принципи та методи досліджень у сфері охорони здоров'я, а також сучасні методи та інструменти, цифрові технології та спеціалізоване програмне забезпечення для провадження досліджень у сфері стоматології.
РН10. Розробляти та досліджувати моделі процесів і систем, ефективно використовувати їх для отримання нових знань та/або створення інноваційних продуктів у сфері стоматології та у дотичних міждисциплінарних напрямах.
РН11. Впроваджувати результати наукових досліджень в освітній процес, медичну практику та суспільство.

Очікувані результати навчання з дисципліни «Клінічна гнатологія та дисфункції скронево-нижньощелепного суглоба»:
За результатами вивчення дисципліни здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти повинен:
1. Знати анатомо-функціональні особливості зубощелепної системи, біомеханіку скронево-нижньощелепних суглобів, функцію жувальних м'язів та основні механізми формування скронево-нижньощелепних розладів.
2. Аналізувати сучасні класифікації скронево-нижньощелепних розладів, їх етіологічні чинники, патогенетичні механізми та клінічні прояви, визначати взаємозв'язок між оклюзійними порушеннями, м'язовою дисфункцією та больовими синдромами.
3. Застосовувати сучасні доказові діагностичні критерії та методи клінічного обстеження пацієнтів зі скронево-нижньощелепними розладами, проводити диференційну діагностику орофаціального болю та функціональних порушень зубощелепної системи.
4. Обґрунтовувати вибір інструментальних і цифрових методів функціональної діагностики, зокрема методів оцінювання оклюзійних взаємовідношень, рухів нижньої щелепи, функції жувальних м'язів і стану скронево-нижньощелепних суглобів, критично оцінювати отримані результати.
5. Критично аналізувати сучасні наукові публікації, систематичні огляди та клінічні рекомендації з питань діагностики й лікування скронево-нижньощелепних розладів, оцінювати достовірність доказів та обґрунтованість запропонованих клінічних підходів.
6. Розробляти та обґрунтовувати індивідуалізовані міждисциплінарні підходи до профілактики й лікування скронево-нижньощелепних розладів з урахуванням клінічних особливостей пацієнта, супутньої патології та сучасних доказових рекомендацій.
7. Формулювати наукові гіпотези, визначати актуальні дослідницькі проблеми у сфері клінічної гнатології, обґрунтовувати дизайн досліджень, добирати відповідні методи оцінювання функціонального стану зубощелепної системи та аналізувати отримані результати.
8. Інтерпретувати результати наукових досліджень у галузі гнатології, формулювати науково обґрунтовані висновки та пропозиції щодо вдосконалення діагностичних і лікувальних підходів, представляти результати досліджень у науковій та професійній комунікації й обґрунтовувати можливості їх упровадження у стоматологічну практику.

3. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Програма вивчення дисципліни структурована на 1 модуль. На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин 3 кредити ЄКТС.

	Кількість годин					
	Всього годин/ кредитів ECTS	Аудиторних		СР	Рік навчання	Вид контролю
		Лекції	Практичних			
Модуль №1 «Сучасна стоматологія: інтегрований курс»	90 годин/ 3 кредити	14	16	60	1-й	ПК-залік

Примітка: 1 кредит ECTS становить 30 академічних годин.

Аудиторне навантаження – 33,3%, СР – 66,7%.

Модуль 1. Клінічна гнатологія та дисфункції скронево-нижньощелепного суглоба

Тема 1. Анатомо-функціональний аналіз зубощелепної системи. Оцінювання оклюзійних взаємовідношень, артикуляції та біомеханіки рухів нижньої щелепи.

Тема 2. Клінічне обстеження пацієнтів зі скронево-нижньощелепними розладами. Застосування діагностичних критеріїв DC/TMD та стандартизованих протоколів обстеження.

Тема 3. Диференційна діагностика орофаціального болю та функціональних порушень зубощелепної системи. Аналіз клінічних випадків.

Тема 4. Інтерпретація результатів інструментальної діагностики СНЩС: аналіз КПКТ, МРТ та інших методів візуалізації.

Тема 5. Функціональний і цифровий аналіз оклюзії. Інтерпретація даних електронного оклюзійного аналізу, реєстрації рухів нижньої щелепи та комп'ютерного моделювання.

Тема 6. Обґрунтування індивідуалізованої тактики лікування пацієнтів зі скронево-нижньощелепними розладами. Аналіз показань до консервативної терапії та застосування оклюзійних шин.

Тема 7. Міждисциплінарне планування ведення пацієнтів із поєднаними оклюзійними, м'язовими та суглобовими порушеннями. Оцінювання ефективності лікування.

Тема 8. Науково-дослідницькі аспекти клінічної гнатології: критичний аналіз наукових публікацій, формування дослідницької гіпотези, вибір методів оцінювання та інтерпретація результатів.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
		у тому числі		
	Усього	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
1	2	3	4	5
Модуль 1 "Клінічна гнатологія та дисфункції скронево-нижньощелепного суглоба"				
Лекція 1. Клінічна гнатологія в сучасній стоматології. Анатомо-функціональні основи зубощелепної системи та біомеханіка скронево-нижньощелепних суглобів	2	2	-	-
Лекція 2. Дисфункції скронево-нижньощелепного суглоба та скронево-	2	2	-	-

нижньощелепні розлади: сучасні класифікації, етіологія, патогенез та фактори ризику.				
Тема 1. Анатомо-функціональний аналіз зубощелепної системи. Оцінювання оклюзійних взаємовідношень, артикуляції та біомеханіки рухів нижньої щелепи. *СР 1. Сучасні концепції оклюзії та функціональної взаємодії компонентів зубощелепної системи: наукове обґрунтування і доказова оцінка.*	8	-	2	6
Лекція 3. Клінічна діагностика дисфункцій скронево-нижньощелепного суглоба та інших скронево-нижньощелепних розладів. Сучасні діагностичні критерії DC/TMD та диференційна діагностика орофаціального болю.	2	2	-	-
Лекція 4. Функціональна та інструментальна діагностика зубощелепної системи: аналіз оклюзії, рухів нижньої щелепи, функції жувальних м'язів і стану СНЩС.	2	2	-	-
Лекція 5. Сучасні методи візуалізації та цифрові технології в гнатології: КПКТ, МРТ, цифровий оклюзійний аналіз, комп'ютерне моделювання.	2	2	-	-
Тема 2. Клінічне обстеження пацієнтів зі скронево-нижньощелепними розладами. Застосування діагностичних критеріїв DC/TMD та стандартизованих протоколів обстеження. *СР 2. Сучасні уявлення про етіопатогенез скронево-нижньощелепних розладів. Роль психосоціальних, нейром'язових, біомеханічних і системних чинників.* *СР 3. Міжнародні діагностичні класифікації скронево-нижньощелепних розладів. Доказова база та обмеження застосування критеріїв DC/TMD у клінічній практиці й наукових дослідженнях.*	14	-	2	12
Тема 3. Диференційна діагностика орофаціального болю та функціональних порушень зубощелепної системи. Аналіз клінічних випадків.	2	-	2	-
Тема 4. Інтерпретація результатів інструментальної діагностики СНЩС: аналіз КПКТ, МРТ та інших методів візуалізації. *СР 4. Порівняльний аналіз можливостей КПКТ, МРТ та інших методів візуалізації у діагностиці патології скронево-*	8	-	2	6

нижньощелепних суглобів. Критерії вибору методу дослідження.				
Тема 5. Функціональний і цифровий аналіз оклюзії. Інтерпретація даних електронного оклюзійного аналізу, реєстрації рухів нижньої щелепи та комп'ютерного моделювання. *СР 5. Методи оцінювання функціонального стану жувальних м'язів і скронево-нижньощелепних суглобів. Діагностична інформативність, відтворюваність і обмеження функціональних тестів.*	8	-	2	6
Лекція 6. Доказові підходи до лікування скронево-нижньощелепних розладів і дисфункцій СНЩС. Консервативна терапія, оклюзійні шини та міждисциплінарне ведення пацієнтів.	2	2	-	-
Лекція 7. Сучасні напрями наукових досліджень у клінічній гнатології: методологія, оцінювання клінічних результатів та перспективи цифрової персоналізованої стоматології.	2	2	-	-
Тема 6. Обґрунтування індивідуалізованої тактики лікування пацієнтів зі скронево-нижньощелепними розладами. Аналіз показань до консервативної терапії та застосування оклюзійних шин. *СР 6. Протоколи консервативного лікування скронево-нижньощелепних розладів і дисфункцій СНЩС. Доказова ефективність фізичної терапії, поведінкових втручань, фармакотерапії та оклюзійних шин.*	8	-	2	6
Тема 7. Міждисциплінарне планування ведення пацієнтів із поєднаними оклюзійними, м'язовими та суглобовими порушеннями. Оцінювання ефективності лікування. *СР 7. Міждисциплінарні аспекти скронево-нижньощелепних розладів: взаємозв'язок із патологією прикусу, захворюваннями пародонта, ортодонтичною та ортопедичною патологією, хронічним болем і психоемоційними порушеннями.* *СР 8. Методологічні підходи до оцінювання результатів лікування скронево-нижньощелепних розладів. Клінічні кінцеві точки, валідовані опитувальники, показники якості життя та статистична обробка результатів.*	14	-	2	12
Тема 8. Науково-дослідницькі аспекти клінічної гнатології: критичний аналіз	14	-	2	12

наукових публікацій, формування дослідницької гіпотези, вибір методів оцінювання та інтерпретація результатів. *СР 9. Сучасні наукові напрями клінічної гнатології. Аналіз систематичних оглядів, метааналізів і клінічних настанов. Перспективи персоналізованої та цифрової діагностики.* *СР 10. Розроблення концепції власного наукового дослідження у сфері клінічної гнатології: актуальність, наукова гіпотеза, мета, завдання, дизайн і методи дослідження.*				
Разом за дисципліну	**90**	**14**	**16**	**60**

Аудиторне навантаження – 33,3%, СР – 66,7%.

5. Тематичний план лекцій

№ з/п	Тема лекції	Кількість годин
1.	Клінічна гнатологія в сучасній стоматології. Анатомо-функціональні основи зубощелепної системи та біомеханіка скронево-нижньощелепних суглобів.	2
2.	Дисфункції скронево-нижньощелепного суглоба та скронево-нижньощелепні розлади: сучасні класифікації, етіологія, патогенез та фактори ризику.	2
3.	Клінічна діагностика дисфункцій скронево-нижньощелепного суглоба та інших скронево-нижньощелепних розладів. Сучасні діагностичні критерії DC/TMD та диференційна діагностика орофаціального болю.	2
4.	Функціональна та інструментальна діагностика зубощелепної системи: аналіз оклюзії, рухів нижньої щелепи, функції жувальних м’язів і стану СНЩС.	2
5.	Сучасні методи візуалізації та цифрові технології в гнатології: КПКТ, МРТ, цифровий оклюзійний аналіз, комп’ютерне моделювання.	2
6.	Доказові підходи до лікування скронево-нижньощелепних розладів і дисфункцій СНЩС. Консервативна терапія, оклюзійні шини та міждисциплінарне ведення пацієнтів.	2
7.	Сучасні напрями наукових досліджень у клінічній гнатології: методологія, оцінювання клінічних результатів та перспективи цифрової персоналізованої стоматології.	2
	Разом	**14**

6. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Тема практичного заняття	Кількість годин
1.	Анатомо-функціональний аналіз зубощелепної системи. Оцінювання оклюзійних взаємовідношень, артикуляції та біомеханіки рухів нижньої щелепи.	2

2.	Клінічне обстеження пацієнтів зі скронево-нижньощелепними розладами. Застосування діагностичних критеріїв DC/TMD та стандартизованих протоколів обстеження.	2
3.	Диференційна діагностика орофаціального болю та функціональних порушень зубощелепної системи. Аналіз клінічних випадків.	2
4.	Інтерпретація результатів інструментальної діагностики СНЩС: аналіз КПКТ, МРТ та інших методів візуалізації.	2
5.	Функціональний і цифровий аналіз оклюзії. Інтерпретація даних електронного оклюзійного аналізу, реєстрації рухів нижньої щелепи та комп'ютерного моделювання.	2
6.	Обґрунтування індивідуалізованої тактики лікування пацієнтів зі скронево-нижньощелепними розладами. Аналіз показань до консервативної терапії та застосування оклюзійних шин.	2
7.	Міждисциплінарне планування ведення пацієнтів із поєднаними оклюзійними, м'язовими та суглобовими порушеннями. Оцінювання ефективності лікування.	2
8.	Науково-дослідницькі аспекти клінічної гнатології: критичний аналіз наукових публікацій, формування дослідницької гіпотези, вибір методів оцінювання та інтерпретація результатів.	2
	Разом	**16**

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	ТЕМА	Кількість годин
1.	Сучасні концепції оклюзії та функціональної взаємодії компонентів зубощелепної системи: наукове обґрунтування і доказова оцінка.	6
2.	Сучасні уявлення про етіопатогенез скронево-нижньощелепних розладів. Роль психосоціальних, нейром'язових, біомеханічних і системних чинників.	6
3.	Міжнародні діагностичні класифікації скронево-нижньощелепних розладів. Доказова база та обмеження застосування критеріїв DC/TMD у клінічній практиці й наукових дослідженнях.	6
4.	Порівняльний аналіз можливостей КПКТ, МРТ та інших методів візуалізації у діагностиці патології скронево-нижньощелепних суглобів. Критерії вибору методу дослідження.	6
5.	Методи оцінювання функціонального стану жувальних м'язів і скронево-нижньощелепних суглобів. Діагностична інформативність, відтворюваність і обмеження функціональних тестів.	6
6.	Протоколи консервативного лікування скронево-нижньощелепних розладів і дисфункцій скронево-нижньощелепного суглоба. Доказова ефективність фізичної терапії, поведінкових втручань, фармакотерапії та оклюзійних шин.	6
7.	Міждисциплінарні аспекти скронево-нижньощелепних розладів: взаємозв'язок із патологією прикусу, захворюваннями пародонта, ортодонтичною та ортопедичною патологією, хронічним болем і психоемоційними порушеннями.	6
8.	Методологічні підходи до оцінювання результатів лікування скронево-нижньощелепних розладів. Клінічні кінцеві точки, валідовані опитувальники, показники якості життя та статистична обробка результатів.	6

9.	Сучасні наукові напрями клінічної гнатології. Аналіз систематичних оглядів, метааналізів і клінічних настанов. Перспективи персоналізованої та цифрової діагностики.	6
10.	Розроблення концепції власного наукового дослідження у сфері клінічної гнатології: актуальність, наукова гіпотеза, мета, завдання, дизайн і методи дослідження.	6
	Разом	**60**

8. Індивідуальні завдання: підготовка доповідей і презентацій для участі в науково-практичних конференціях, семінарах, тренінгах та інших наукових заходах з актуальних проблем клінічної гнатології. Проведення науково-практичних досліджень або оглядів наукової літератури з питань етіології, патогенезу, діагностики та лікування скронево-нижньощелепних розладів, підготовка тез доповідей і наукових статей за результатами виконаної роботи. Участь у клінічних розборах тематичних пацієнтів, критичний аналіз сучасних діагностичних методів, інтерпретація результатів функціональних та інструментальних досліджень зубощелепної системи, обґрунтування індивідуалізованої тактики ведення пацієнтів.

Індивідуальні завдання можуть передбачати розроблення концепції власного наукового дослідження, формулювання дослідницької гіпотези, визначення дизайну дослідження та методів оцінювання клінічних результатів.

Оцінювання індивідуальних навчально-дослідницьких завдань здійснюється відповідно до критеріїв, визначених у розділі 13 цієї робочої програми. Результати виконання завдань враховуються в межах поточного контролю без перевищення максимальної кількості балів, установленої чинною системою оцінювання.

9. Завдання для самостійної роботи: Самостійна робота аспірантів передбачає поглиблене опрацювання теоретичних питань клінічної гнатології, підготовку до практичних занять, самостійне вивчення окремих аспектів етіопатогенезу, діагностики та лікування скронево-нижньощелепних розладів, критичний аналіз сучасних наукових публікацій, клінічних настанов і результатів досліджень. Особлива увага приділяється розвитку навичок наукового пошуку, інтерпретації клінічних та інструментальних даних, оцінювання ефективності лікування й формування дослідницького мислення.

Самостійна робота включає:

1. Поглиблене опрацювання сучасних концепцій оклюзії, функціональної біомеханіки зубощелепної системи та механізмів розвитку скронево-нижньощелепних розладів.
2. Самостійне вивчення та порівняльний аналіз сучасних методів клінічної, функціональної та інструментальної діагностики, зокрема критеріїв DC/TMD, КПКТ, МРТ та цифрових методів оцінювання оклюзії.
3. Аналіз клінічних випадків, інтерпретація результатів обстеження пацієнтів та обґрунтування диференційно-діагностичних висновків.
4. Опрацювання сучасних доказових протоколів консервативного лікування скронево-нижньощелепних розладів та міждисциплінарних підходів до ведення пацієнтів.
5. Критичний аналіз наукових публікацій, систематичних оглядів і метааналізів, підготовка презентацій та наукових повідомлень з актуальних проблем клінічної гнатології.
6. Розроблення елементів власного наукового дослідження: формулювання гіпотези, визначення мети й завдань, вибір дизайну, методів дослідження та критеріїв оцінювання результатів.

10. Форма та методи навчання:

Форма навчання: очна (денна, вечірня), заочна. Організація освітнього процесу в умовах воєнного стану, надзвичайних ситуацій або інших обставин, що становлять загрозу безпеці

учасників освітнього процесу, здійснюється відповідно до чинного законодавства України та нормативних документів Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова.

Методи навчання, спрямовані на активне навчання, розвиток клінічного мислення, критичний аналіз наукових даних та інтеграцію теоретичних і практичних знань:

1. Інтерактивні та проблемно-орієнтовані методи:
   - Case Study – аналіз складних клінічних випадків пацієнтів зі скронево-нижньощелепними розладами;
   - проблемно-орієнтоване навчання – формулювання та розв'язання клінічних і наукових проблем на основі принципів доказової медицини;
   - клінічні розбори – аналіз результатів обстеження, диференційна діагностика та обґрунтування індивідуалізованої тактики ведення пацієнтів;
   - семінари-дискусії – критична оцінка сучасних наукових публікацій, клінічних настанов і доказової бази методів діагностики та лікування.
2. Практично орієнтовані методи:
   - відпрацювання методик клінічного обстеження зубощелепної системи, оцінювання оклюзійних взаємовідношень і функції жувальних м'язів;
   - інтерпретація результатів функціональної та інструментальної діагностики СНЩС;
   - аналіз цифрових діагностичних даних, клінічне моделювання та розв'язання ситуаційних завдань.
3. Дослідницько-орієнтовані методи:
   - пошук, відбір, критичний аналіз та синтез наукової інформації;
   - формулювання дослідницьких гіпотез і визначення дизайну наукових досліджень;
   - вибір методів оцінювання клінічних результатів та інтерпретація отриманих даних.
4. Гостьові лекції та вебінари – залучення фахівців-практиків і науковців до обговорення сучасних підходів до діагностики та лікування скронево-нижньощелепних розладів, цифрових технологій і міждисциплінарного ведення пацієнтів.

Засоби навчання, спрямовані на активне навчання, критичний аналіз та інтеграцію знань:

- Платформи для організації освітнього процесу (Microsoft Teams, Google Meet), системи відеоконференцій (Zoom, MS Teams) для проведення лекцій, практичних занять, консультацій та обговорення клінічних випадків.
- Електронні наукові бібліотеки та інформаційні ресурси: PubMed/MEDLINE, Scopus, Web of Science, Cochrane Library, ScienceDirect, електронна бібліотека ВНМУ.
- Клінічні рекомендації, міжнародні діагностичні критерії та протоколи: DC/TMD, клінічні настанови з діагностики та лікування скронево-нижньощелепних розладів, орофаціального болю та інших функціональних порушень зубощелепної системи.
- Цифрові засоби клінічної діагностики та візуалізації: програмне забезпечення для перегляду й аналізу медичних зображень у форматі DICOM (КПКТ, МРТ), цифрові засоби аналізу оклюзії та реєстрації рухів нижньої щелепи.
- Віртуальні пацієнти та інтерактивні клінічні сценарії для відпрацювання клінічного мислення й обґрунтування тактики ведення пацієнтів (Body Interact – за наявності доступу).
- Інструменти для наукової роботи та статистичного аналізу (SPSS, Excel), бібліографічні менеджери (Mendeley, Zotero, EndNote).
- Цифрові інструменти наукової комунікації та зворотного зв'язку (Mentimeter, Slido, Kahoot) для тестування, обговорення клінічних рішень і проведення інтерактивних занять.

11. Методи контролю та критерії оцінювання:

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті відповідно до цілей і завдань теми та спрямований на оцінювання рівня сформованості клініко-аналітичних, діагностичних, дослідницьких і професійно-комунікативних компетентностей аспірантів.

У межах поточного контролю застосовуються такі методи:

- тестування та письмове/усне опитування з акцентом на розуміння сучасних концепцій клінічної гнатології, етіопатогенезу, діагностики та лікування скронево-нижньощелепних розладів;
- розв'язання проблемно-орієнтованих завдань і ситуаційних клінічних задач, що передбачають обґрунтування діагностичних і лікувальних рішень на основі принципів доказової медицини;
- контроль та експертне оцінювання практичних навичок клінічного обстеження зубощелепної системи, оцінювання оклюзійних взаємовідношень, функції жувальних м'язів та інтерпретації результатів інструментальних досліджень;
- аналіз клінічних випадків із формуванням аргументованих диференційно-діагностичних висновків та обґрунтуванням тактики ведення пацієнтів;
- оцінювання результатів самостійної та індивідуальної навчально-дослідницької роботи, зокрема презентацій, наукових оглядів і дослідницьких проєктів.

Оцінювання результатів поточного контролю здійснюється за традиційною чотирибальною шкалою відповідно до чинного Положення про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім. М.І. Пирогова.

12. Форма підсумкового контролю успішності навчання: підсумковий контроль проводиться у формі заліку.

13. Форма поточного контролю успішності навчання: Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті відповідно до конкретних цілей кожної теми з використанням індивідуального опитування, фронтального опитування, співбесіди; методів письмового контролю: письмового тестування; підсумкового письмового тестування, повідомлення, кейсів, проєктів, аналіз клінічних ситуацій; методів самоконтролю: самоаналізу та інших методів. Оцінка з дисципліни визначається за результатами поточної навчальної діяльності аспіранта із всіх тем за традиційною 4-бальною системою (відмінно, добре, задовільно, незадовільно) з подальшим перерахунком у 200-бальну шкалу.

Оцінювання усної/письмової відповіді під час поточного контролю

Оцінка «відмінно» (90-100% правильних відповідей) виставляється здобувачу вищої освіти, який демонструє глибокі, системні та всебічні знання навчального матеріалу, вільно володіє сучасною стоматологічною термінологією, критично аналізує наукові дані, обґрунтовує клінічні рішення з позицій доказової медицини, самостійно формулює висновки та застосовує набуті знання для розв'язання складних клінічних і дослідницьких завдань.

Оцінка «добре» (80-89% правильних відповідей) виставляється здобувачу вищої освіти, який демонструє достатній рівень теоретичної та практичної підготовки, правильно інтерпретує основні клінічні й наукові дані, обґрунтовує запропоновані рішення, проте допускає окремі несуттєві неточності, які не впливають на загальну правильність висновків.

Оцінка «задовільно» (70-79% правильних відповідей) виставляється здобувачу вищої освіти, який володіє основними положеннями навчального матеріалу, демонструє базове розуміння сучасних методів діагностики та лікування стоматологічних захворювань, проте допускає неточності в інтерпретації клінічних і наукових даних, має труднощі з аргументацією висновків та потребує додаткових уточнювальних запитань або допомоги викладача під час розв'язання складних клінічних і дослідницьких завдань.

Оцінка «незадовільно» (менше 70% правильних відповідей) виставляється здобувачу вищої освіти, який демонструє недостатнє засвоєння основних положень навчального

матеріалу, допускає суттєві помилки в інтерпретації клінічних і наукових даних, не може належним чином обґрунтувати клінічні рішення або застосувати набуті знання для розв'язання типових професійних і дослідницьких завдань.

Оцінювання самостійної роботи.

Оцінювання самостійної роботи аспірантів, передбаченої тематичним планом дисципліни, здійснюється під час поточного контролю відповідної теми на практичному занятті на підставі оцінювання усної відповіді на теоретичні питання, аналізу наукових джерел, розв'язання ситуаційних клінічних задач, інтерпретації результатів діагностичних досліджень та демонстрації практичних навичок відповідно до тем самостійного опанування.

Оцінювання індивідуальних завдань.

Оцінювання індивідуальних завдань аспірантів здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному практичному занятті. Оцінювання індивідуальних завдань (наукових оглядів, дослідницьких проєктів, доповідей і презентацій) здійснюється під час поточного контролю з урахуванням таких критеріїв:

оцінка «відмінно» виставляється здобувачу освіти, якщо завдання виконано повністю, самостійно, на високому науковому рівні; матеріал логічно структурований, висновки обґрунтовані, використано актуальні наукові джерела;

оцінка «добре» виставляється здобувачу освіти, якщо завдання виконано в повному обсязі, матеріал викладено послідовно, висновки обґрунтовані, проте наявні окремі незначні недоліки;

оцінка «задовільно» виставляється здобувачу освіти, якщо завдання виконано частково або з недоліками; аналіз наукової інформації недостатньо глибокий, висновки потребують додаткового обґрунтування;

оцінка «незадовільно» виставляється здобувачу освіти, якщо завдання не виконано або виконано на низькому рівні; зміст не відповідає поставленій меті, відсутній належний аналіз наукових даних та обґрунтовані висновки.

Результати оцінювання індивідуальних завдань враховуються в межах поточного контролю відповідно до чинної системи оцінювання навчальної дисципліни.

Система перерахунку балів отриманих аспірантами.

Нарахування балів за дисципліну проводять згідно чинного положення про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім. М.І. Пирогова шляхом конвертації середньої арифметичної оцінки поточної успішності здобувача освіти за універсальною 200-бальною шкалою. До нарахованих балів за поточну успішність додаються індивідуальні бали (за умови їх зарахування на підставі успішного виконання індивідуальних завдань).

Максимальна кількість балів, яку може отримати здобувач освіти після засвоєння дисципліни, становить 200 балів, мінімальна кількість балів - 122 бали.

Результати складання аспірантом заліку фіксуються у відомості успішності із зазначенням кількості балів та відміткою «зараховано» або «незараховано». Здобувачу освіти не зараховують дисципліну, якщо кількість отриманих балів менше 122 або вивчення дисципліни виконано в неповному обсязі, про що свідчить академічна заборгованість.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	**Оцінка ECTS**	**Оцінка за національною шкалою**
		Для заліку
180-200	A	зараховано
170-179,9	B	
160-169,9	C	

141-159,9	D	
122-140,99	E	
60-121,99	FX	Не зараховано, з можливістю повторного складання
0-59,99	F	Не зараховано, з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

14. Методичне забезпечення:

Методичне забезпечення дисципліни включає навчальні, наукові, інформаційні та клініко-діагностичні матеріали, спрямовані на формування теоретичних знань, практичних навичок і дослідницьких компетентностей аспірантів у сфері клінічної гнатології.

1. Робоча програма та силабус навчальної дисципліни.
2. Презентаційні та мультимедійні матеріали лекцій, підготовлені з урахуванням сучасних наукових даних, міжнародних діагностичних критеріїв, клінічних рекомендацій і принципів доказової медицини.
3. Методичні матеріали до практичних занять, клінічні випадки, ситуаційні задачі, алгоритми клінічного обстеження та диференційної діагностики скронево-нижньощелепних розладів.
4. Міжнародні діагностичні критерії DC/TMD, актуальні клінічні настанови та рекомендації професійних організацій з питань клінічної гнатології, скронево-нижньощелепних розладів та орофаціального болю, зокрема AAOP та INfORM.
5. Електронні наукові бази даних та інформаційні ресурси: PubMed/MEDLINE, Scopus, Web of Science, Cochrane Library, ScienceDirect.
6. Навчальні матеріали з методології наукових досліджень, біостатистики, академічної доброчесності та дослідницької етики.

Перелік навчального обладнання та технічних засобів навчання:

- комп'ютери з доступом до мережі Internet;
- стоматологічні установки, діагностичний інструментарій та обладнання для клінічного обстеження пацієнтів;
- засоби для оцінювання оклюзійних взаємовідношень та артикуляції (артикуляційний папір, реєстраційні матеріали, артикулятори);
- діагностичні матеріали та програмне забезпечення для аналізу КПКТ, МРТ і рентгенологічних зображень у форматі DICOM;
- цифрові засоби функціонального аналізу оклюзії та реєстрації рухів нижньої щелепи (за наявності);
- симуляційне обладнання та стоматологічні фантоми для відпрацювання методик обстеження зубощелепної системи;
- програмне забезпечення для статистичної обробки та аналізу результатів наукових досліджень.

15. Рекомендована література

Основна (базова):

1. Матеріали лекцій кафедр ортопедичної стоматології, хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії, стоматології дитячого віку.
2. Дворник В. М., Баля Г. М., Добровольська О. В., Перепелова Т. В., Кіндій В. Д., Коваль Ю. П., Ілляшенко Ю. І. Деякі аспекти діагностики та лікування дисфункції скронево-нижньощелепного суглоба : навчальний посібник. Полтава : РВВ ПДМУ, 2025. 251 с. ISBN 978-617-8632-19-9. Електронна версія в репозитарії ПДМУ
3. Ярова С. П., Турчененко С. О., Яров Ю. І., Комлев А. А. Статична та динамічна оклюзія : монографія. 2023. 142 с. ISBN 978-617-8126-60-5.

4. Канюра О. А., Костюк Т. М. Діагностика, ортопедичне лікування та профілактика м’язово-суглобової дисфункції скронево-нижньощелепних суглобів : монографія. Київ : Книга-плюс, 2022. 199 с.
5. Okeson J. P. Clinical Management of Temporomandibular Disorders and Occlusion. 9th ed. St. Louis: Elsevier; 2026. 528 p. ISBN: 9780443114830.

Допоміжна:

6. Щелепно-лицева хірургія: підручник / О.О. Тимофєєв. – 3-є видання. – Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина». – 2022. – 792 с. (чорно-білі) + 40 кольор.
7. Ортопедична стоматологія. Національний підручник: за ред проф. Рожка М.М., проф. Неспрядька В.П. 2020 Підручник / М.М. Рожко, В.П. Неспрядько, І.В. Палійчук та ін.: за ред М.М. Рожка, В.П. Неспрядька. – К. ВСВ «Медицина», 2020. – 720 с.
8. Klasser G. D., Romero-Reyes M., eds. Orofacial Pain: Guidelines for Assessment, Diagnosis, and Management. 7th ed. Quintessence Publishing; 2023.
9. Рибалов О. В., Яценко П. І., Яценко О. І., Москаленко П. О. Компресійно-дислокаційна м'язово-суглобова дисфункція скронево-нижньощелепних суглобів. Диференційна діагностика. Лікування : монографія. Полтава : ACMI, 2019. 111 с. ISBN 978-966-182-592-4.
10. Клінічна пародонтологія та імплантологія за Ньюманом і Карранзою: 14-е видання: в 2-х томах, переклад / Майкл Г. Ньюман, Перрі Р. Клоккевольд, Сатіш Елангован та ін. – К. «Медицина». – 2025. – 1543 с.
11. Моделювання анатомічної форми зубів: підручник / П.С. Фліс, Т.М. Банних, А.М. Бібік, С.Б. Костенко. – 2-е видання, Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина». – 2025. – 352 (чорно-білі) + 20 кол.
12. Хірургічна стоматологія та щелепно-лицева хірургія дитячого віку: підручник / Л.Я. Яковенко, В.Г. Черкасов, І.Л. Чехова та ін. – 2-е видання. – Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина». – 2022. – 496 с. (кольор.).
13. Техніка виготовлення знімних протезів: підручник / П.С. Фліс, Т.М. Банних. – 3-є видання, Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина». – 2024. – 264 (чорно-білі) + 32 кол.
14. Лабораторні етапи виготовлення ортопедичних конструкцій зубних протезів: навчально-наочний посібник / М.М. Рожко, Т.М. Дмитришин, І.В. Палійчук та ін. / Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина». – 2024. – 222 с. (кол.)
15. Tetyana Zaporozhets, Olena Tkachenko, Svitlana Tryniak. Dental Physiology. Study manual in English.-Lviv: “Magnolia 2006”, 2023. – 166 p.
16. Diagnosis and Management of Oral Mucosal Lesions. An Issue of Oral and Maxillofacial Surgery Clinics of North America / / by Neel Bhattacharyya (Editor), Donald Cohen (Editor), Elsevier; 1st Edition, 2023. – 240 p.
17. Romanos G. E. Advanced Laser Surgery in Dentistry. – John Wiley & Sons, 2021.

Нормативні документи:

- Diagnostic Criteria for Temporomandibular Disorders (DC/TMD). International RDC/TMD Consortium Network. Офіційні діагностичні матеріали та протоколи обстеження.
- International Classification of Orofacial Pain (ICOP). Cephalalgia. 2020;40(2):129–221. DOI: 10.1177/0333102419893823.
- American Academy of Orofacial Pain (AAOP). Професійні рекомендації щодо оцінювання, діагностики та ведення пацієнтів з орофаціальним болем.
- American Academy of Oral and Maxillofacial Radiology (AAOMR), American Academy of Orofacial Pain (AAOP). Recommendations for Imaging of the Temporomandibular Joint. 2023.

- Busse J. W. et al. Clinical Practice Guideline for Management of Chronic Pain Associated with Temporomandibular Disorders. BMJ. 2023;383:e076227.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

1. Сайт кафедри http://www.vnmu.edu.ua/кафедра-хірургічної-стоматології
2. Електронна адреса сайту бібліотеки університету: http://www.library.vnmu.edu.ua
3. Національна наукова медична бібліотека України: http://www.library.gov.ua/
4. Всесвітня організація охорони здоров'я http://www.who.int/en/
5. МОЗ України https://moz.gov.ua/
6. Центр громадського здоров'я МОЗ України https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan
7. International Association for the Study of Pain (IASP): https://www.iasp-pain.org/
8. International Network for Orofacial Pain and Related Disorders Methodology (INfORM): https://inform-iadr.com/
9. International Association for Dental, Oral, and Craniofacial Research (IADR). Офіційний сайт.
10. American Academy of Orofacial Pain (AAOP). Офіційний сайт.
11. International RDC/TMD Consortium Network. Ресурси діагностичних критеріїв DC/TMD.
12. PubMed/MEDLINE. База медичних наукових публікацій.
13. Cochrane Library. База систематичних оглядів.
14. Scopus. Наукометрична база даних.
15. Web of Science. Наукометрична база даних.
16. ScienceDirect. Наукова повнотекстова платформа.
17. International Classification of Orofacial Pain. Публікація ICOP.
18. Вінницький національний медичний університет імені М.І. Пирогова. Наукова бібліотека університету.